

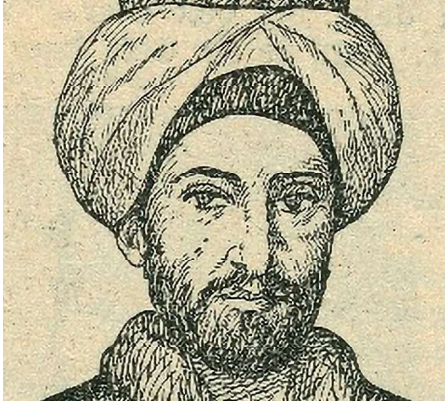

Diderot etkisi

Fransız filozof Denis Diderot (1713–1784), hayatının büyük bölümünde yoksulluk içinde yaşadı. Fakat 1765’te devran döndü. 52 yaşında olan Diderot, kızını evlendirmek üzereydi ve düşün masraflarını karşılayamayacak kadar maddi sıkıntı yaşıyordu. O dönemin en kapsamlı ansiklopedilerinden birisi olan *Encyclopédie*’nin kurucu ve yazarlarından olan Diderot hayatının akışını değiştirecek bir teklifle karşılaştı: Rusya İmparatoriçesi Büyük Catherine, kütüphanesine talip olmuştu. Kütüphanesini o zaman için yüklü bir miktar olan 1000 Pound karşılığında satan Diderot, kızını evlendirdi ve kendisine küçük bir ödül olarak kırmızı bir sabahlık aldı. 1769’a bu kırmızı sabahlığın nelere yol açtığını anlatan bir hikaye yayınlayan Diderot’tan öğrendiğimize göre, bir tuhafıklıklar zinciri başlamıştı. Diderot’nun aldığı kırmızı sabahlık, olağanüstü güzeldi ve mevcut eşya düzeni içinde bu güzelliği ile çok sırtıyordu. Evin genel havası bozulmuş ve her şey gözüne batar hale gelmişti. Bu rahatsız edici duygunun üstesinden gelmek için eşyasını kırmızı sabahlığına uyum gösterecek şekilde değiştirmeye başladı. Yeni bir duvar halısı, yeni tablolar, yeni sandalye, gardırop, ayna, çalışma masası, saat... Kısa zaman içinde ev tamamen değişmiş ve yenilenmişti.

Fakat Diderot bir daha hiçbir zaman eski sabahlığı ile olduğu kadar huzurlu ve mutlu değildi. Bu durumu “Eski sabahlığımın mutlak efendisiydim, yenisinin kölesi oldum” diye açıklar.

1988’de antropolog Grant McCracken, bütünlük arzusunun aldığımız şeyleri nasıl şekillendirdiğini tanımlamak, yeni şey edinmenin genellikle daha fazla yeni şey edinmemizi tetikleyen bir tüketim sarmalı oluşturduğunu anlatmak için “Diderot etkisi” terimini kullanmıştır. **Z**

Kâtip Çelebi

Tarih, coğrafya, bibliyografi ve biyografi alanlarında verdiği eserlerle Osmanlı kültür hayatına damga vuran Kâtip Çelebi (1609–1657) 25’e yakın eser bırakmıştır.

Kâtip Çelebi eserlerinin tekrar tekrar üstünden geçer, yeni bulduğu kaynaklardan edindiği bilgiler doğrultusunda eklemeler yapar. Bu sebeple bitmiş olmasına karşın birçok eseri müsveddeye dönmüştür. İlim hırsı yüzünden bazı eserlerini bitirmeden bir yenisine başladığı ve bu yüzden birçok eserini yarım bıraktığı bilinmektedir.

Çalışmaları için önem arz eden kaynakların kopyalarıyla yetinmez, sonradan ne eklenmiş veya çıkarılmış görmek amacıyla müellif nüshasına ulaşmaya çalışır. Kendisinden önce kimin ne yazdığına, bu eserlerin şerh ve haşiyelerine vakıftır. Döneminin yazarlarından farklı olarak faydalandığı eser ve müellif isimlerini mutlaka zikreder. Onun Osmanlı döneminde Batı kaynaklarına başvuran ilk müellif olduğuna dair yaygın bir kanaat mevcuttur. Hayat hikayesini kendisi kaleme alan sayılı Osmanlı müellifindedir. Vefatından sonra eserlerinin müsveddelerini ve teliflerinin çoğunu İzzeti Mehmed Efendi satın almıştır.

Kâtip Çelebi kütüphaneleri, sahafları ve kitap dükkanlarını gezer, eser toplar. Bir akrabasının vefatıyla kendisine kalan mirasın bir bölümünü kitaplara harcamıştır. Biyografisinden, orduyla çıktığı sefer sırasında Halep’te kitap dükkanlarını gezdiği, kitap peşinde koştuğu anlaşılmaktadır.

İlginç bir rivayet Kâtip Çelebi’nin kütüphanesinin büyüklüğüne dair bir fikir verebilir. Bir mecliste Şeyhülislam Yahya Efendi, Çelebi’ye kendisinde 100 ciltten fazla tarih kitabı bulunduğunun söylendiğini, bunun doğru olup olmadığını sorar. Çelebi de “Olması gerektir” diye cevap verir. Şeyhülislamın inanmadığını sezince, ertesi gün birbirinden farklı 1300 cilt tarih kitabını 10 katıra yükleyip Yahya Efendi’nin evine getirir ve “Fakirhanede gayr-i mücellid (ciltsiz) bundan ziyade mevcuttur” der. Bu o dönemde çok ciddi bir rakamdır.

Kâtip Çelebi’nin kafası bir nevi kütüphane kataloğu gibidir. Yoksa 15.000’e yakın kitap ve risale, 10.000 civarında müellif adı geçen, 300’ü aşkın ilim dalı hakkında bilgi verdiği bibliyografik eseri *Keşfü’z-zunûn*’u nasıl yazabilirdi? **Z**

INTROTEMA

“Bu kitapların hepsini okudunuz mu?”

Ortalamanın üstünde bir kütüphanesi olan her kitapseverin “bu kitapların hepsini okudunuz mu?” sorusuyla karşılaşma ihtimali vardır. Sorunun sahibi, kütüphanenin yalnızca okunmuş veya illa okunacak kitaplardan oluşmadığını, çoğu kitabın birgün okunacağı ümidiyle orada olduğunu ama belki hiç okunmayacağını, bazı kitapların gereken zamanda başvurulmak üzere beklediğini, kitapların bizatihi varlıklarının orada bulunmak için yeterli gerekçe olabileceğini belli ki düşünmemiştir. Böyle olunca da şu kabil cevaplar duyması sürpriz değildir:

—“Bunlar okuduklarımın yalnızca bir kısmı.”

—“Okuduklarımı veriyorum, bunlar önümüzdeki ay okuyacaklarım.” **Z**

Fonda kitaplık

Pandemi döneminde insanların evlerinden görüntülü yayına bağlandıklarında fonda en çok, kitaplık olmasını tercih ettikleri görülüyor. *New York Times* gazetesinde yayınlanan “The ‘credibility bookcase’ is the quarantine’s hottest accessory” başlıklı yazısında Amanda Hess, bu durumu kitaplığın entelektüelliğe işaret etmesiyle açıklıyor.

Kitapların ekranlarda giderek daha fazla yer bulmasıyla, kitaplıkların düzeni ile ilgili tercihler de konu oluyor. Bazı insanlar belirli kitapların ve kitap dizilerinin farkedilebilir ve sırtları okunabilir halde olmasına dikkat ederken, bazıları kitapların yükseklikleri veya renkleri açısından bir düzen aksettirmesini arzu ediyor. Kitaplıklarda kendilerine yer bulan biblolar da aynı özenden payını alıyor. Karantina günlerinde kitaplıkların estetik yönü fonksiyonları kadar öne çıkmış görünüyor. **Z**